

DEMNITATEA UMANĂ ȘI LIBERTATEA RELIGIOASĂ

Dr. ing. Ioan TĂUT

*Consultant fonduri europene, Primăria Leordina, jud. Maramureș
ioantaut2002@yahoo.com*

Abstract: Human dignity and freedom of religion

The study addresses various aspect of freedom of religion and human dignity. Freedom of religion is a principle for which we also struggle today. As such, it is useful to know its evolution and there are authors who do exactly that, they highlight essential aspects in the evolution of freedom of religion over time. Regarding human dignity, freedom of choice is every citizen's freedom to be consistent in their principles, respecting the ideas of others, developing relationships with other citizens, which finally leads to an improved quality of life. Thus, human dignity demands respecting others regardless of their philosophy of life. As Christians reporting themselves to their Christian identity, we need life plans based on moral principles, with reference to Divinity and afterwards to humanity, reasoning, being put into practice through personal intentions, abilities, and competences.

Keywords: human dignity, freedom of religion, freedom of expression, legislative framework, institutions, free will

Introducere

În acest studiu, am dori să descriem, contextul în care sunt exprimate aceste principii, cum ar fi demnitatea umană și libertatea religioasă. România în prezent este țară membră a Uniunii Europene, astfel elaborarea și adoptarea legislației europene în Uniunea Europeană implică trei instituții majore cum ar fi: Parlamentul European, Consiliul Uniunii Europene și Comisia Europeană, acestea proclamă în mod solemn textul următor ca fiind Carta drepturilor fundamentale ale Uniunii Europene. Astfel în articolul 1 din această Cartă, *demnitatea umană* este inviolabilă, aceasta trebuie respectată și protejată, iar în articolul 10 aliniatul (1) Orice

persoană are dreptul la *libertatea de gândire, de conștiință și de religie*. Acest drept implică libertatea de a-și schimba religia sau convingerea, precum și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea individual sau colectiv, în public sau în particular, prin intermediul cultului, învățământului, practicilor și îndeplinirii riturilor.

În articolul 11, libertatea de exprimare și de informare este descrisă în aliniatul (1) Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept cuprinde libertatea de opinie și libertatea de a primi sau de a transmite informații sau idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere.

Printre alte instituții europene sunt: Curtea de Justiție, Curtea de Conturi, printre altele UE dispun și de alte Instituții și Organisme interinstituționale specializate. Banca Centrală Europeană, Serviciul European de Acțiune Externă, Comitetul Economic și Social European, Comitetul European al Regiunilor, Banca Europeană de Investiții, care finanțează proiectele de investiții ale UE și sprijină întreprinderile mici și mijlocii prin intermediul Fondului European de Investiții etc. În orice societate democratică, unul dintre fundamentele sale sunt drepturile și obligațiile cetățeanului.

Uniunea Europeană prin instituțiile sale, tratatele, legislația adoptată subliniază importanța pe care o au respectarea drepturilor și îndatoririlor fundamentale ale omului, convingerile, doctrinele religioase și filosofice și precum valorile fundamentale ale pluralismului și toleranței¹ în societatea europeană.

„Uniunea Europeană interzice orice discriminare pe motive precum sexul, rasă, culoare, origine etnică sau socială, caracteristicile genetice, limbă, religie sau convingeri, opinii politice sau de orice altă natură, apartenența la o minoritate națională, averea, nașterea, dizabilități, vârstă sau orientarea sexuală.”² Am dori să scoatem în evidență faptul că în România religia majoritară este ortodoxă, iar sistemul democratic în România nu are încă o tradiție îndelungată, mentalitățile nu s-au format încă

1 Tudor Cosmin Ciocan, “Can Tolerance be a valid Premise for Interfaith Dialogue?” prezentat la „The 5th Virtual International Conference on the Dialogue between Science and Theology. Dialogo Conf 2018”, EDIS - Publishing Institution of the University of Zilina, Slovak Republic, 2018. ISSN 2392-9928, DOI: 10.18638/dialogo.2018.5.1 (indexare Erih+), pp. 229-234;

2 https://www.researchgate.net/publication/331951937_Libertatea_religioasa_in_Dreptul_Uniunii_Europene, 12:24 PM, 7/28/2019

după un regim comunist îndelungat, de aceea este nevoie ca și celelalte minorități religioase să fie respectate în drepturi. Totuși, se întâmplă uneori ca aceste drepturi să nu fie respectate în totalitate – de pildă modul detractor în care sunt prezentate nu de puține ori minoritățile religioase în spațiul virtual, așa cum arată într-un articol Teodor-Ioan Colda.³ De aceea este nevoie ca fiecare cult prin reprezentanții săi să militeze pentru obținerea în totalitate a drepturilor, iar acest lucru se poate obține doar prin inițiative civice, voluntariat, Ministerul Cultelor etc. Ca legislație se respectă în România drepturile religioase, dar în practică încă este nevoie să se implice toate cultele pentru obținerea tuturor drepturilor stabilite în Constituție. Analog se întâmplă și în ceea ce privește convingerile și opiniile politice, pentru obținerea drepturilor și în această direcție este nevoie de reformă instituțională, de depolitizarea sistemului public, practică democratică prin respectarea tuturor principiilor democratice fără a face discriminare în acest sens, precum și de schimbarea mentalităților în privința practicilor democratice. Astfel conform articolul 22 din Carta drepturilor fundamentale ale Uniunii Europene „Uniunea respectă diversitatea culturală, religioasă și lingvistică din toate statele membre”.

Aspecte privind libertatea religioasă

Am dori să surprindem câteva aspecte din afirmarea acestui principiu și aplicarea lui în diferite momente ale istoriei și într-un anumit context. „Totuși și cinstiți și temători de Dumnezeu cum erau, peregrinii, nu înțelegeau încă marele principiu al libertății religioase. Libertatea, pentru asigurarea căreia jertfiseră atât de mult, n-au mai fost dispuși să o mai acorde și altora. «Foarte puțini, chiar și dintre gânditorii de frunte și moralistii sec. al XVII-lea, aveau o concepție justă cu privire la acest important principiu, produs al Noului Testament, care recunoaște pe Dumnezeu ca singurul judecător al credinței omenești.»⁴

Libertatea religioasă este un principiu pentru care luptăm⁵ și în zilele noastre și este bine să cunoaștem evoluția lui, iar unii autori scot în evidență aspecte esențiale din lupta pentru acest principiu de-a lungul

3 Teodor-Ioan Colda, „'www': o 'cale' actuală de persecuție religioasă în România de azi,” *Jurnalul Libertății de Conștiință*, nr. 2, Editura Iarsic, Les Arcs, 2014, pp. 148-160.

4 D.Neal, *History of The Puritance*, vol.5, p.297.

5 *Ibidem*, “Religious Freedom and the Spirit in Which it Should Be Defended”, *Liberty Today – Trends & Attitudes*, Bern, Switzerland, nr.1, 2014 – nr.2, 2015, pp.61-63.

timpului. „Învățătura că Dumnezeu a încredințat bisericii dreptul de a stăpâni conștiința, de a defini și a pedepsi erezia, este una dintre rătăcirile papalității cel mai adânc înrădăcinate. În timp ce reformatorii au lepădat crezul Romei, ei n-au fost cu totul eliberați de spiritul și de intoleranță. Întunericul dens, în care învăluisse papalitatea întreaga creștinătate de-a lungul veacurilor de stăpânire, nu fusese încă risipit cu totul.”⁶ După cum observăm în această evoluție în privința înțelegerii acestui principiu, în primele etape, acest principiu a avut câteva semnificații, astfel libertatea religioasă era un drept acordat bisericii catolice prin secolul al XVII-lea pe continental nord american, celelalte culte fiind discriminate, libertatea de conștiință nu era îndeajuns respectată era foarte multă intoleranță.

„Unul dintre pastorii care conduceau colonia din Massachusetts Bay, spunea: «Toleranța a fost aceea care a făcut o lume anticreștină; iar Biserica niciodată n-a fost păgubită de pedepsirea ereticilor.”⁷ Coloniștii au adoptat o reglementare prin care numai membrii bisericii puteau avea un cuvânt în guvernarea civilă. S-a format un fel de biserică de stat, tuturor oamenilor cerându-li-se să contribuie la întreținerea clerului, iar magistrații au fost autorizați să suprimă erezia. În felul acesta, puterea pământească era în mâinile bisericii. Astfel, n-a trecut mult timp până când aceste măsuri au dus la rezultatul inevitabil – persecuția.”⁸

Astfel se observă că principiile de astăzi în privința separării bisericii de stat nu erau cunoscute prin secolul XVII-lea. Aceste principii democratice erau în fază incipientă. Am rezuma faptul că acest principiu privind libertatea religioasă cunoaște o evoluție dar nu pe toate continentele de pe glob, pentru care trebuie respectat la nivel cultural, social, politic în zilele noastre.

Aspecte privind demnitatea umană

Conform dicționarului explicativ al limbii române, demnitatea se definește „calitatea de a fi demn, de a avea atitudine demnă, autoritate morală iar demn înseamnă vrednicie, impune respect”⁹. Conform Declarației Universale a Drepturilor omului, articolul 1, „Toate ființele umane se nasc libere

6 *Ibidem*.

7 *Ibidem*, p. 335.

8 *Ibidem*.

9 <https://dexonline.ro/definitie/demnitate>, 11:43 AM, 7/28/2019

și egale în demnitate și în drepturi. Ele sunt înzestrate cu rațiune și conștiință și trebuie să se comporte unii față de altele în spiritul fraternității”.

Fiecare cetățean are un drept la existență și în societate, indiferent că este sărac, lipsit de apărare sau vulnerabil. El trebuie să fie respectat și să aibă demnitate. În fața lui Dumnezeu fiecare are valoare precum și în fața oamenilor, în societate. De multe ori aceste drepturi nu sunt respectate pentru aceste persoane sărace, lipsite de apărare sau vulnerabile. Este libertatea de alegere pentru fiecare cetățean, care trebuie să fie consecvent în principii. Trebuie să lupti și pentru aceste drepturi indiferent de situație, *libertatea se câștigă, nu se oferă*. Confruntându-te cu diferite situații câștigi experiență, te maturizezi, știi și poți să devii independent în decizii privind demnitatea, libertatea religioasă etc.

Vrem respect toți, dar ca să fii respectat trebuie la rândul tău să dai respect pentru semenii tăi indiferent de situație. „Respect înseamnă să iei în considerare existența, ideile și părerile altor oameni. A respecta pe alții înseamnă a-i trata cu demnitate și onoare. Cuvântul «respect» provine din cuvântul latin *respectuos*, care înseamnă a privi la, a lua în considerare. Consimțirea respectului reprezintă poarta de intrare spre creșterea și dezvoltarea unor relații sănătoase. Dacă dorim să încurajăm pe cineva, spre exemplu, mai întâi trebuie să recunoaștem și să admitem că acea persoană există și are valoare.”¹⁰ Omul reprezintă un bagaj de informații, are rațiune, rațiunea înseamnă idei, principii, strategii, aceste lucruri se dezvoltă raportându-ne la semenii noștri, avem nevoie fiecare de alții pentru a ne compara ideile, principiile și a le aduce îmbunătățiri acolo unde este cazul, așa ne dezvoltăm, de aceea e necesar să respectăm ideile altora, principiile, cu alte cuvinte să dezvoltăm o relație sănătoasă cu semenii noștri pe toate planurile, deoarece așa ne dezvoltăm individual pe plan spiritual, intelectual etc.

„Respectul stă la baza relațiilor de politețe dintr-un grup sau din societate. El este un ingredient major în creșterea calității relațiilor și a calității vieții. Lipsa de respect, nu oferă o imagine plăcută. Ea este caracterizată de indiferență, umilire, lipsa atenției, lipsa considerației.”¹¹ În baza faptului că relațiile le dezvoltăm prin colaborare, comunicare, o relație

10 Kasandra Kalmann Năsăudean, <http://occidentul-romanesc.com/kasandra-kalmann-nasaudean-demnitate-si-respect/>, 7:26 AM, 5/16/2019

11 Idem.

sănătoasă dezvoltă o stare de bine, dezvoltă sănătatea pe care o avem, sănătatea înseamnă și sănătate mentală nu numai sănătate fizică.¹²

Stresul care rezultă dintr-o relație slabă duce la deteriorarea sănătății pe termen lung. Orice om are o valoare atât în fața lui Dumnezeu cât și în societate, el a fost creat după asemănarea lui Dumnezeu. Prin faptul că suntem creați la fel de către Dumnezeu, fiecare om, suntem îndreptățiți să avem păreri conforme cu valoarea pe care o avem fiecare, adică de a ne sprijini reciproc și să ne respectăm pentru a evolua într-o direcție bună.

„Un om demn îl recunoști din prima, poate chiar înainte să deschidă gura. Un asemenea om este acela căruia, dacă-l întâlnești fără să-l fi cunoscut niciodată înainte, nu i te poți adresa decât respectuos. Nu are nicio importanță câtă școală are sau câte țări a străbătut. Doar că pur și simplu nu-l poți privi de sus nicum, și nici el n-o face, tratându-te la rândul său tot cu respect, pentru că: «A fi mare nu-i mirare, a fi om îi lucru mare...».”¹³

Fiecare om are o experiență particulară, câștigată de-a lungul vieții, fiecare persoană poate să învețe din experiențele altora, este benefic și util în același timp, nu contează pregătirea, statutul social etc., ceea ce contează este experiența, cumulum de cunoștințe asimilate, pentru a fi disponibile altor persoane pentru dezvoltarea lor, pentru societatea în care trăim. Pentru deschidere este nevoie de o atitudine potrivită față de semenul tău.

„Putem defini respectul de sine (sau stima de sine) ca având două aspecte. În primul rând, respectul de sine include simțul propriei valori, convingerea fermă că ideea de bine a unei persoane, planul său de viață, merită să fie urmate. În al doilea rând, respectul de sine implică încrederea în propriile abilități, atât timp cât realizarea intențiilor stă în puterea sa.”¹⁴

Pentru ca planurile noastre să capete valoare trebuie ca în primul rând să apelăm la identitatea noastră ca creștini, să avem încredere în Dumnezeu și apoi în planurile noastre omenești, mă refer la rațiunea omenească. Având susținerea lui Dumnezeu în planurile noastre, le vom putea urma și executa cu susținerea divină, conform rațiunii omenești.

În multe momente vom fi îngrijorați și copleșiți de un eșec, dar prin perseverență, credință, atitudine vom lupta cu noi înșine, bazându-ne pe

12 Samuel Bâlc, *Rolul comunicării în dezvoltarea relațiilor*, Theological Journal, “Pulse of Ministry”, College of Theology & Education, Chișinău, Republic of Moldova, (21) 2014, pp.96-108.

13 Idem.

14 John Rawls, *O teorie a dreptății*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza, Iași, 2011, p. 390.

Dumnezeu și apoi pe rațiunea noastră. Noi ca oameni avem valoare în fața lui Dumnezeu, și nu există nici o diferență sub acest aspect între oameni, dar valoarea noastră este împletită cu planurile noastre de viață individuală și abilitățile, competențele care însoțesc acest plan de viață.

Pentru un plan de viață creștin, planul reprezintă mântuirea individuală care reprezintă sfințirea. „Sfințirea este lucrarea unei vieți, iar viața presupune acceptarea traseului spațio-temporal pe care omul îl parcurge în viață, cu toate dimensiunile pertinente, dar dedicate lui Dumnezeu-pentru că omul nou în Hristos trăiește o viață nouă (2 Corinteni 5:15)”¹⁵. De asemenea, planul de viață al unui creștin se realizează prin o sumă de alegeri individuale pe care le facem în fiecare zi. Dumnezeu ne-a dat un dar deosebit, liberul arbitru, libertatea de a alege. „Omul a fost creat cu voință liberă autentică, pe care Dumnezeu o respectă chiar și după căderea în păcat.”¹⁶ Suma alegerilor individuale creează caracterul unei persoane, determină ceea ce dorește o persoană să devină și ceea ce este.

„Mai degrabă, viziunea este una voluntaristă, cu orientare progresistă, având ținta înainte, pe linia completă a gândirii lui Pavel (Filipeni 3:14), cât și a lui Petru, în care credinciosul trebuie să își «dea toate silințele» pentru uni cu credința, fapta, până când ajunge treptat să cunoască evlavia practică, iubindu-și frații și apropiindu-se de desăvârșirea caracterului divin, prin coerență interioară și loialitate față de Dumnezeu, să-și iubească semenii (2 Petru 1:5-8).”¹⁷

Un creștin este responsabil atât în fața lui Dumnezeu cât și în fața semenilor săi. Prin orientare progresistă înțelegem o viziune reformistă, adică trebuie ca creștinul să facă o reformă cu el însuși foarte frecvent raportându-se la principiile biblice (cele Zece Porunci din Biblie)¹⁸. După aceea trebuie să fie foarte perseverent în comportament, disciplină și atitudine. Prin desăvârșire a caracterului divin înseamnă să luăm ca model caracterul lui Iisus Hristos, un caracter bazat pe

15 Revista *Adevărul Prezent*, nr.4/2019, Editura Fundația ALFA, volumul 25, nr.99, p. 30

16 Ieremia Rusu, „Human Free Will and Divine Sovereignty: A biblical Perspective”, Conferința științifică internațională *Legislație, religie și libertate: O abordare în contextul globalizării*, București, 22 octombrie 2014, *Jurnalul Libertății de Conștiință*, Vol. 2. Nr. 1, Editions IARSIC, Les Arcs, Franța, 2014, pp. 517-531.

17 Revista *Adevărul Prezent*, nr.4/2019, Editura Fundația ALFA, vol. 25, nr. 99, p. 30.

18 Ioan-Gheorghe Rotaru, „Natura și scopul Legii Morale a celor sfinte Zece Porunci”, *Păstorul ortodox*, Editura Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, Curtea de Argeș, 2015, pp. 318-322.

dragoste, bunătate, pace, blândețe, smerenie etc. Virtuți creștine, care se manifestă raportându-ne la semenii noștri.

„În aceste condiții, devine clar de ce respectul de sine este un bun primar. În absența acestuia, nimic nu ar părea demn de realizat, iar dacă unele lucruri ar avea valoare pentru noi, am fi lipsiți de motivația de a aspira la ele. Toate dorințele și activitățile devin inutile și lipsite de sens, iar noi alunecăm în apatie și cinism.”¹⁹ Acest bun primar reprezintă un proiect personal în care activitățile echivalează cu realizarea intențiilor, punerea în practică a abilităților, obiectivul specific înseamnă planul de viață iar obiectivul general reprezintă ideea de bine al unei persoane.

O persoană tinde să aibă mai multă încredere în valoarea sa atunci când competențele sunt atât realizate pe deplin, cât și organizate în moduri de o complexitate și un rafinament adecvat.”²⁰ Un proiect personal are șanse mai rapide de a fi realizat dacă activitățile sunt organizate cu o complexitate și un rafinament mai adecvat.

„Dacă este adevărat că ne este imposibil să ne păstrăm convingerea că ceva merită efortul dacă străduințele noastre nu sunt apreciate de asociații noștri, este la fel de adevărat că alții tind să le aprecieze doar atunci când ceea ce facem le trezește admirația și plăcerea.”²¹ Asociații noștri înseamnă semenii noștri, într-un colectiv creștin, respectând opiniile, părerile, experiența de viață ale semenilor noștri, vom fi apreciați în măsura în care contribuim la îmbogățirea cunoștințelor semenilor noștri, aducând un progres în această direcție, astfel trezind interesul și plăcerea lor, „condițiile pentru ca persoanele să se respecte pe ele însele și pe ceilalți ar putea să reclame ca planurile comune ale acestora să fie raționale și complementare.”²² O idee nouă apare aici, astfel pentru ca persoanele să se respecte între ele, planurile lor de viață ar putea să se completeze reciproc și să fie foarte bine elaborate din mai multe puncte de vedere. Relațiile între persoane „tind să reducă posibilitatea unui eșec și să ofere sprijin împotriva îndoielii în situații adverse”²³, prin colaborare, comunicare, sprijin reciproc, aceste probleme vor fi diminuate și uneori eliminate.

19 John Rawls, *O teorie a dreptății*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2011, p. 390.

20 *Idem*.

21 *Idem*.

22 John Rawls, *O teorie a dreptății*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2011, p. 391.

23 *Idem*.

„În general, această asigurare este suficientă oricând cetățenii își respectă reciproc scopurile în viața publică și oricând își arbitrează pretențiile politice în moduri care le accentuează respectul de sine.”²⁴ După cum observăm și în societate și viața publică, cetățenii trebuie să își respecte reciproc scopurile, planurile de viață, împreună aducându-și contribuția la dezvoltarea societății și evoluția acesteia.

Concluzii

Libertatea religioasă este un principiu pentru care luptăm și în zilele noastre, este bine să cunoaștem evoluția lui, iar unii autori scot în evidență aspecte esențiale din această luptă pentru acest principiu de-a lungul timpului. După cum observăm în această evoluție în privința înțelegerii acestui principiu, în primele etape, acest principiu a avut câteva semnificații, astfel libertatea religioasă era un drept acordat bisericii catolice pe continental american prin secolul al XVII-lea, celelalte culte fiind discriminate, libertatea de conștiință nu era îndeajuns respectată era foarte multă intoleranță.

Omul reprezintă un bagaj de informații, are rațiune, rațiunea înseamnă idei, principii, strategii, aceste lucruri se dezvoltă raportându-ne la semenii noștri, avem nevoie fiecare de alții pentru a ne compara ideile, principiile și a le aduce îmbunătățiri acolo unde este cazul, așa ne dezvoltăm, de aceea e necesar să respectăm ideile altora, principiile, cu alte cuvinte să dezvoltăm o relație sănătoasă cu semenii noștri pe toate planurile, deoarece așa ne dezvoltăm individual pe plan spiritual, intelectual etc. Noi ca oameni avem valoare în fața lui Dumnezeu, și nu există nici o diferență sub acest aspect între oameni, dar valoarea noastră este împletită cu planurile noastre de viață individuală și abilitățile, competențele care însoțesc acest plan de viață. Pentru un plan de viață creștin, planul reprezintă mântuirea individuală care reprezintă sfințirea. „Creștinul nu caută binele individului în raport cu binele comunității, ci el caută binele semenului, având ca standard etic suprem ascultarea de Dumnezeu însoțită de iubire.”²⁵

24 *Idem.*

25 Teodor-Ioan Colda, „Ce argumentează mai bine în favoarea drepturilor omului: etica postmodernă sau etica creștină? Un răspuns bazat pe Epistola Apostolului Pavel către Romani 1:18-32” în dr. Ioan-Gheorghe Rotaru, dr. Nelu Burcea, lect. univ. dr. Samuel Bâlc (coordonatori), *Libertate și Credință între actualitate și necesitate*, Editura Universitară, București, 2012, p. 109.

În privința demnității umane²⁶, este libertatea de alegere pentru fiecare cetățean ca să fie consecvent în principii. Astfel, demnitatea impune respect, raportându-ne la identitatea noastră creștină, planurile noastre de viață necesită principii morale raportându-ne la aspectul divin și apoi uman, rațional, fiind realizate prin intenții, abilități și competențe personale. Pentru desăvârșirea caracterului înseamnă să luăm ca model caracterul lui Iisus Hristos,²⁷ un caracter bazat pe dragoste, bunătate, pace, blândețe, smerenie etc., virtuți creștine care se manifestă raportându-ne la semenii noștri.

Bibliografie

- ✦ Bâlc, Samuel, *Rolul comunicării în dezvoltarea relațiilor*, Theological Journal, "Pulse of Ministry", College of Theology & Education, Chișinău, Republic of Moldova, (21) 2014.
- ✦ Ciocan, Tudor Cosmin, "Can Tolerance be a valid Premise for Interfaith Dialogue?" prezentat la „The 5th Virtual International Conference on the Dialogue between Science and Theology. Dialogo Conf 2018”, EDIS - Publishing Institution of the University of Zilina, Slovak Republic, 2018. ISSN 2392-9928, DOI: 10.18638/dialogo.2018.5.1 (indexare Erih+), pp. 229-234.
- ✦ Kasandra Kalmann Năsăudean, <http://occidentul-romanesc.com/kasandra-kalmann-nasaudean-demnitate-si-respect/>, 7:26 AM, 5/16/2019
- ✦ Colda, Teodor-Ioan, „Ce argumentează mai bine în favoarea drepturilor omului: etica postmodernă sau etica creștină? Un răspuns bazat pe Epistola Apostolului Pavel către Romani 1.18-32” în dr. Ioan-Gheorghe Rotaru, dr. Nelu Burcea, lect. univ. dr. Samuel Bâlc (coordonatori), *Libertate și Credință între actualitate și necesitate*, Editura Universitară, București, 2012.
- ✦ Colda, Teodor-Ioan, „'www': o 'cale' actuală de persecuție religioasă în România de azi,” *Jurnalul Libertății de Conștiință*, nr. 2, Editura Iarsic, Les Arcs, 2014.

26 Ioan-Gheorghe Rotaru, 'Plea for Human Dignity', in *Scientia Moralitas. Human Dignity - A Contemporary Perspectives*, The Scientia Moralitas Research Institute, Beltsville, MD, United States of America, 2016, Volume 1, pp. 29-43.

27 *Ibidem*, "Trăiește și tu după modelul lui Iisus Hristos!", în *Argeșul ortodox*, Săptămânal teologic, bisericesc și de atitudine al Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, Curtea de Argeș, anul XI, nr.562, 7 – 14 sept. 2012, p.5.

- ✦ Rawls, John, *O teorie a dreptății*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2011, p. 390.
- ✦ *Revista Adevarul Prezent*, nr. 4/2019, Editura Fundația ALFA, vol. 25, nr. 99, p. 30.
- ✦ Rawls, John, *O teorie a dreptății*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2011, p. 391.
- ✦ Rotaru, Ioan-Gheorghe, 'Plea for Human Dignity', in *Scientia Moralitas. Human Dignity - A Contemporary Perspectives*, The Scientia Moralitas Research Institute, Beltsville, MD, United States of America, 2016, Volume 1, pp. 29-43.
- ✦ Rotaru, Ioan-Gheorghe, "Trăiește și tu după modelul lui Iisus Hristos!", în *Argeșul ortodox*, Săptămânal teologic, bisericesc și de atitudine al Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, Curtea de Argeș, anul XI, nr.562, 7 – 14 sept. 2012, p.5.
- ✦ Rotaru, Ioan-Gheorghe, „Natura și scopul Legii Morale a celor sfinte Zece Porunci”, *Păstorul ortodox*, Editura Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, Curtea de Argeș, 2015, pp.318-322.
- ✦ Rotaru, Ioan-Gheorghe, "Religious Freedom and the Spirit in Which it Should Be Defended", *Liberty Today – Trends & Attitudes*, Bern, Switzerland, nr.1, 2014 – nr.2, 2015, pp.61-63.
- ✦ Rusu, Ieremia, „Human Free Will and Divine Sovereignty: A biblical Perspective”, *Conferința științifică internațională Legislație, religie și libertate: O abordare în contextul globalizării*, București, 22 octombrie 2014, *Jurnalul Libertății de Conștiință*, Vol. 2. Nr. 1, Editions IARSIC, Les Arcs, France, 2014, pp. 517-531.

Surse online

- ✦ https://www.researchgate.net/publication/331951937_Libertatea_religioasa_in_Dreptul_Uniunii_Europene, 12:24 PM, 7/28/2019
- ✦ https://egwwritings-a.akamaihd.net/pdf/ro_GA.pdf, 10:37 AM 7/7/2019
- ✦ <https://dexonline.ro/definitie/demnitate>, 11:43 AM, 7/28/2019